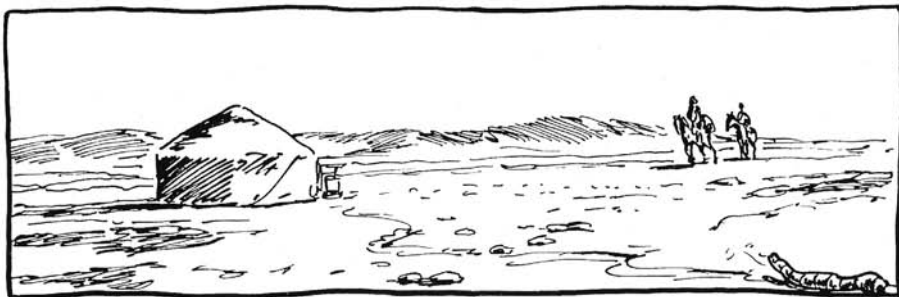

KAPITOLA 1

HONBA ZA OBRĚM ČERVEM

„Olgoj chorchoj? Vy na něj věříte?!“ vysmíval se nám Sanchir, známý mongolský malíř v Ulánbátaru pár dnů po našem příjezdu do Mongolska.

„Legendu o smrtícím červovi si vymysleli venkovani, jsou neuvěřitelně pověřiví. Nic jim nevěřte, olgoj chorchoj neexistuje,“ zopakoval během večera Sanchir ještě několikrát, „jedte radši na Altaj a ptejte se po almasovi. Toho zkuste najít.“

Almas je mongolskou obdobou yettiho, mýtického himálájského sněžného muže.

„Sanchire, ty věříš na divokého člověka?“ podíval jsem se, když tak tvrdošjně popíral chorchojovu existenci.

„Jak věřím? Almas existuje, viděli ho!“ durdil se Mongol.

„Chorchoje taky viděli,“ namítl jsem, ale Sanchir jen mávl rukou. Bylo zbytečné se hádat. Měl jasno.

Domorodci o olgoji chorchoji vypravují neuvěřitelné historky. Většina svědectví se shoduje na tom, že vědou doposud nepopsaný tvor má podobu červa dlouhého až jeden a půl metru o tloušťce deseti centimetrů. Olgoj chorchoj přeloženo z mongolštiny znamená červ–střevo. Není poznat, kde má hlavu a kde ocas. Dokáže prý usmrtit protivníka nejen při dotyku, ale i na dálku. Žije údajně v písečných dunách nepřístupných oblastí jižní Gobi. K setkání s ním prý došlo především v nejteplejších měsících roku, v červnu nebo červenci. Podle vyprávění mongolských kočovníků se olgoj chorchoj objevuje nejčastěji po dešti nebo v blízkosti studní. Několik dní se jakoby vyhřívá na sluníčku, pak zmizí. V červenci má být účinnost jedu také nejmenší a střet nemusí být smrtelný.

Prvním člověkem, který o démonovi Gobi napsal, byl Ray Ch. Andrews, vedoucí americké paleontologické expedice, která pátrala po zkamenělých pozůstatcích dinosaurů. Expedici do pouště Gobi vypravilo a financovalo v roce 1922 Přírodovědné muzeum v New Yorku. Andrewse tehdejší představitel mongolské vlády požádal, aby ulovil alespoň jeden exemplář toho podivného červa. Ve své knize Andrews soudí: „Kdyby víra v jeho existenci nebyla mezi Mongoly tak silná a rozšířená a kdyby ho

všichni nepopisovali naprosto stejně, myslel bych si, že je to pouhý mýtus.“

Po dlouhá léta se o olgoji chorchoji nesmělo v Mongolsku ani mluvit, komunistická vláda tvrdila, že se socialistickým zřízením jsou podobné pověry neslučitelné. První expedici do neprobádaných oblastí pouště Gobi za červem zabijákem uspořádal počátkem devadesátých let náš skvělý kamarád Ivan Mackerle, povoláním profesionální záhadolog. Řešil například záhadu pražského Golema, nocoval na hradě hraběte Dráculy a za dalšími záhadami a paranormálními jevy zorganizoval expedice do Austrálie, Polynésie a na Sibiř. Olgoje chorchoje neobjevil, ale posbíral cenná svědectví od domorodců.

Například jeden případ se měl udát v padesátých letech poblíž somonu (okresu) Bajan Ovó: „Rodiče, kteří odjeli do vzdáleného somonu nakoupit věci do domácnosti, našli svého synka po návratu mrtvého na podlaze jurty. Zdrčený otec popadl pušku a vydal se po stopě podivné široké brázdy v písku, která se vzdalovala od jurty směrem k návrší s pískovými přesypy. Dovedla ho k pískové duně a nedaleko za hřebenem přesypu ležel napůl zahrabaný v písku hnusný válcovitý tvor, kterého ještě nikdy v životě nespátřil, i když o něm slyšel tolik vyprávět. Muž s touhou po pomstě překonal strach a zaútočil. Uchopil pušku za hlaveň, rozpřáhl se a vrhl se na červa, aby ho úderem pažby zabil. Živočich byl ovšem rychlejší. Jeden jeho konec se bleskurychle vztyčil ze země a nafoukl se. Muž se náhle bezvládně sesul do písku, stejně jako jeho manželka, která mezitím doběhla.“

Gobi byla v dávné minulosti místem se subtropickou vegetací, kterou se proháněli dinosauři. Možná tu žili olgojovi předci a několik jedinců přežilo až do dnešních dnů. Například ve venezuelských a brazilských pralesech žije drobná žabka pocházející z doby před 250 miliony let. Na Novém Zélandu zase objevili plaza, hatérii novozélandskou, jediného zástupce řádu *Rhynchocephalie*, jehož příslušníci obývali naši planetu ještě před dinosaury. Proč by tedy v izolované a těžce dostupné poušti Gobi nemohl přečkat prehistorický červ?

Jak jsem na vlastní kůži poznal, Gobi je svéráznou částí naší planety. Jako čtvrtá největší poušť světa zaujímá celou třetinu Mongolska. Přesahuje do Číny, kde na západě přechází do pouště

DÉMON POUŠTĚ GOBI V PŘEDSTAVÁCH AKADEMICKÉHO MALÍŘE JIŘÍHO ZÁČKA.

Takla-Makan. Dva miliony čtverečních kilometrů tvoří typická kamenitá poušť – hamada, jinde hnědé písčitohlinité půdy, poměrně vzácně písčné přesypy. Ve srovnání s dunami Sahary jsou ty gobijské úplně Popelkou. Jen Mongol a jeho věčný druh velbloud mohou vládnout kraji, kde vás v létě spalují tropická vedra a v zimě ručička teploměru klesne na čtyřicítku pod nulou. Gobi zanechává v evropském návštěvníkovi prazvláštní, těžce popsatelný dojem daný její pustotou a jednotvárností. Po dlouhé hodiny máte před očima stále stejný obraz. Buď nekonečnou pláň nebo černavé a zvrásnělé hrady skal, jindy zase mírné pahorky.

Naším úkolem teď bylo najít v Ulánbátaru průvodce a řidiče, který by se s námi vydal na cestu. Známí nám bez váhání doporučili jakéhosi Gambátara.

„Povolanějšího člověka hned tak nenajdete,“ dodávali se zvláštním úsměvem, „Je to skvělý střelec a v Gobi se vyzná; říká se, že je to poslední mongolský trapper. Navíc umí rusky i anglicky, takže se bez obtíží domluvíte...“

Jméno Gambáatar se dá přeložit jako „Železný hrdina“ nebo taky „Ocelový muž“. Když nám to „Gamba“ vysvětloval, tvářil se velmi hrdě. Mongolská jména jsou často velmi poetická, mužská většinou hrdinská, vyjadřují sílu nebo moudrost: třeba Mönch je „Věčný život“ a Urtnasan „Dlouhověky“.

„Mezi nejoblíbenější ženská jména patří Sarantujá, což je Měsíční záře nebo Naraceceg – Sluneční květ. Přípona ceceg znamená květina,“ vysvětloval nám na první schůzce Gamba.

„To je paráda, když se mongolští rodiče nemůžou rozhodnout, jaké jméno dcerce dát, tak si koupí herbář,“ chechtali jsme se.

„Miroslav se dá vysvětlit jako Mírumilovný, slavící mír, a tady Petr, to je Skála, skálopevný,“ na oplátku jsem vyložil já. Ale co si budeme povídat, co je to Mírumilovný Miroslav se Skálopevným Petrem proti Ariundzul Posvátné lampičce a Tömörtogovi Železnému kotli...

Dlouho do noci jsme s Gambou plánovali nad mapou trasu cesty a pochopitelně lícitovali honorář za jeho služby.

„Zítra přesně v osm ráno pro vás přijedu,“ zvesela se loučil tra-per se zálohou v kapse.

„Viděl bych to na desátou,“ prorokoval Petr, narážel tím na avízovanou nedochvilnost Mongolů. I když slovo nedochvilnost není přesné, jde spíš o jiné vnímání času.

U nás při schůzkách tolerujeme „akademickou čtvrt hodinku“, po patnácti minutách je zpoždění „neomluvitelné“. Nevím, k čemu by Mongolům byly hodinky za desítky tisíc korun, které se zpozdí o pouhou sekundu za pět let. Pro ně má časový úsek jedné hodiny proměnnou hodnotu. Mohou to být hodiny tři, den nebo klidně týden. „Hodina? Co je to proti věčnosti...“ pozoruhodně filozofují.

Gamba nás překvapil, byl ve smluvený čas na místě. Další důkaz toho, že se žádné pořekadlo o nějakém národu nedá zobecňovat.

Nacpali jsme batohy do kufru UAZu, ruského terénního auta. Žádné pohodlí, žádná elektronika, klimatizace, CD přehrávač nebo jiné libůstky off-roadových přeborníků světových značek. Zato se jednoduchý stroj dá kdykoli a kdekoli opravit. V poušti značkový servis s odtahovou službou nenajdete.

Asfaltová silnice končila sto kilometrů za hlavním městem, pak už se rozbíhala do všech směrů koleje vyjeté ve stepi. Žádné uka-

zatele, kilometrovníky, rozcestníky. Naše jízda by se dala popsat asi takto: v pondělí a úterý rovně, ve středu dopoledne doprava...

„Gambo, jak poznáš, kudy máme jet?“ nechápali jsme princip jeho rozhodování, když s jistotou volil směr.

„Znám to tady, jedeme správně...“ odpovídal vytrvale.

Už druhý den cesty jsme projeli kolem bílého předmětu ležícího v trávě. Gamba dupl na brzdu a zacouval. V prachu ležel plátěný pytlík, převázaný hnědým motouzem. Řidič vzal ze země několik kamínků a s vážnou tváří je na pytlík začal házet. Nic se nepohnulo, tak do něj kopl špičkou boty. Když se ani tehdy nic nestalo, zvedl ho. Pomalu rozvázal motouz a... se širokým úsměvem vytáhl kusy masa a žeber.

Přičichl k nim: „Ovce, čerstvá...“

„Třeba se pro ni ti, co to ztratili, vrátí, necháme to tady,“ vymlouvali jsme mu ten kus žvance vzít sebou.

„Víte, myslel jsem, že to bude mrtvé novorozeně,“ šokoval nás, sotva se rozjel, „tady se to ještě stává. Pokud zemře novorozenec, tak ho často jen tak pohodí ve stepi. Dítě do tří let ještě nemá ani jméno...“

Může za to pověra, že se zlí duchové snaží odlákat čisté dětské duše do podzemí. Proto rodiče své caparty oslovují jenom hanlivou přezdívkou, aby je démoni nepoznali. Až dovršením šestatřicátého měsíce života se děti slavnostně stávají platnými členy rodiny. Chlapci se nechají ostříhat, do té doby mají holky i kluci stejně dlouhé vlasy. Konečně jsem pochopil, proč se k mému velkému údivu dokázala jedna malá „holka“ s copánky ozdobenými rudou stuhou vyčůrat vestoje parádním obloučkem.

Gamba se projevil nejenom jako skvělý řidič, ale i vypravěč. Cesta ubíhala bez potíží, souvislou travní plochu stepi nahradily kamenné planiny s ojedinělými trsy zeleně. Gobi nám otevřela náruč. Potřebovali jsme nabrat vodu, v jednom kanystru šplíchaly na dně sotva dva litry, ze druhého bychom nevyklepali ani kapku. Bylo pozdní dopoledne, když Gamba konečně vítězoslavně zahalekal.

„Tam bude studna,“ ukázal s jistotou na horizont. Nemýlil se.

„Poušť je krásná právě proto, že v sobě skrývá studnu,“

zacítoval Petr moudrost z Malého prince, zatímco se protahoval – dobré čtyři hodiny jsme křížovali poušti bez zastávky. Ze všech směrů se k malému napajedlu sbíhaly tisíce stop dobytka. Teď tu nebylo ani kopýtko, navíc vybělené kosti mrtvého velblouda dodávaly místu ponurou atmosféru.

„Kamaráde, ten hrbáč nedošel,“ kývl směrem ke kostře parták.

„Že by byla ta studna vyschlá, nebo...?“ s neblahou předtuchou jsem opatrně nadzvedl víko. V hloubce se zaleskla vodní hladina.

„Co blbneš?“ nechápal Petr mou váhavost.

„Voda tam sice je, ale kdo ví, co leží na dně...“ Hrůznou historiku popsal ruský cestovatel Nikolaj Převalský. Po dlouhém pochodu přes Gobi narazila jeho výprava na studnu, poutníci hltali doušky vyprahlými rty a jen co se trochu vzpamatovali, vědro za vědrem čerpali pro žíznivé velbloudy. Jejich karavana byla početná, takže studnu vypili do dna. Jeden z mongolských průvodců najednou vykřikl, práskl vědrem o zem a utekl. Převalský se šel podívat do studny, aby zjistil, co ho tak vyděsilo. Jen co si jeho oči trochu přivykly na šero studny, sevřelo se srdce i jemu. Na dně spatřil rozkládající se mrtvolu. Možná nějaký pastevec spadl do hluboké díry nešťastnou náhodou, třeba se do ní vrhl sám, aby zmučený žízni polkl doušek vody a už neměl sílu vyškrábat se nahoru.

„Snad na nás podobné překvapení nečeká,“ s nadějí v hlase jsem dovyprávěl horor.

U studny ležel plastový kbelík na otřepeném motouzu, Petr jej bez okolků hodil do vody. Nečekali jsme sice jiskřivou vodu ze studánky, ale nažloutlá kalná tekutina nevábne vůně, kterou parták vytáhl, vypadala vskutku odpudivě.

„Gambo, ta voda se nedá pít, obávám se, že by nám proti nákaže nepomohly ani dezinfekční tablety Sterilagu.“ Novodobý zázrak chemie prý dokáže proměnit kaluž vody v pitnou tekutinu. Tyfus ani žloutenka není nejlepší suvenýr z cest.

Gambáatar zprvu souhlasně pokrčil rameny, po chvíli kanystry přece jenom přinesl.

„Další vodu možná najdeme až po stovce kilometrů. Může se stát cokoli. Pro jistotu naberu i tuhle...“ omluvně vysvětloval a k naší nelibosti začal kanystry plnit páchnoucí tekutinou.